

ZEEYLAC BAALI

QORMADA >> SEEYLAC BAALI<<

QEEYBTA 2-AAD.

{qeeybta hore hadii aadan soo aqrisanin ,si aad ula qabsatid sheekadeena ,waxaan ka hadleeynaa wadaad Soomaaliyeed kaasoo noolaay 800 sano kahor .laguna magacaabo ZEEYLICI.

جمال الدين أبو محمد عبد الله بن يوسف بن محمد الزيلعي

Buugaagta oow qoray waxaa kamid ah .

2.....تخريج أحاديث الكشاف

1.....نصب الراية لأحاديث الزيلعي

(الكتاب : نصب الراية لأحاديث الهداية)

#Qisadii Nabi Daa`uud lagu canaantay

hadii aan idin xusuusiyo qisadaas.

sida ku dhigan suurada (SAAD)

Nabi daauud waxaa loo soo diray laba malag waxaana looga sheekeeyay

nin leh 99 neef oo xoola ah , midka kalan waa faqiir waxoow leeyahay 1 neef oo xoolo ah.

qof kaa, afmiinshaarsan kaana aftahansan waa suuragal inoow
hantidaada afkula wareego

qisadaas waa caan lkn maanta waxaan usoo hadal qaaday in aan macno dheer kusiidaro.

"qisada waxeey ka hadleeysaa HOOYO dhashay caruur badan iyo
Hooyo kale oo dhashay

1 cunug, tii caruurta badan dhashay waxeey ku qabsatay midii halaka cunug heeysatay

Nabi daa-uud ayaa leeskula yimid isagoo ku dhex sugan meel beer ah ,labadii hablood

markii eey garameen (gartameen)midii dhoowrka ilmo dhashay ayaa gartii heshay Nabi daa-uudna

iyadii ayoow u xukmiyay ineey dhashay cunugii leesku heeystay.

markii eey sii bixi rabeen ayaa waxaa beertii soo galay Nabi Suleeymaan , waxoowna

soo celiyay labadii Hooyo waxoowna dib ugu laabtay gartii waxoowna u celiyay Hooyadii

dhashay cunuga leesku heestay , kadib marii oow imtixaanay labadooda

.

waxoow yiri wiilka aad isku heeysatiin waan idiin kala jarayaa mid walba cad ayaan

siinayaa , midii aanan cunuga dhalin waxeey dhahday inoo kala jar cadkeeygana isii

mida kalana waxeey dhahday inta naloo kala jari lahaa waan udaayay iyada ha qaadata ee udaaya siiya iyada.

halkaas ayoow ka gartay Nabi suleeymaan in ubadka leesku heesto eey dhashay mida

naxariista badan ee diiday in la kala jaro .

-qaabka aan umacneeyay(ufasiray) qisadaas cidna kama soo minguurinin . Qur`aanka ayaan ku fasiray Qur`aankale. Aayad ayaan aayad kale hoos dhigay.

-qisooyin daah-lasaaray ayaan qalinaka ku muujinay.

-qof walba oo cilmi sheegto mid ka cilmi badan ayaa qarsoon, inta qiyaamaha laga gaarana waa sidaas, fasirka Quraanka iyo fahankiisa 1 qof Rabi faraaqa uguma shubin. sida arzaaqda ayoow uqeeybiyay.

--

-Aayadaha diinta lagaama xigo axaadiistana sidoo kale.

--

-1400 sano kadib qaabka aan kuugu macneeyay Aayada hadii aadan ku qancin qalinkeeyga , sida eey ufasireen dadkii caanka ku ahaa Quraan fadirida weey inoo qoran tahay.jiilka cusub lahad cusub ayeey jecel yihiin beryahaan danbe ,tani waa lahadadeena cusub >ZEEYLAC BAALI.

=====

=====

#Seeylici & Xaafuun.

Zeeylici waxoowsan kaba hadlin Bada Somalida
shacabkeena Soomaali waa dad

Geeleey ah , Lo`leey, beeraleey, malaayleey,kawaanleey,gedisleey.
intaasoo shaqo ayeey soomaalida ku sifoowday lkn sheeqa markoow
saxaafada warbixinta siinaayay

maba soo hadal qaadin Badeena , malaha waa hurdaayay wadaadka .
magaalo xeebeed in aad magaceeda qaadatid. markaad ka hadleeysid
Dalkaagana aadan sooba hadal qaadin, kana waramin dhaqanka
XAAFUUNI taas waxeey daliil utahay SEEYLICI in oowsan ka
dhalanin Bulshada Soomaaliyeed lkn yahay Oromo ama Canfar.

}Soomaali heeb-heebso hadal keeyga saas maaha.{

=====

#Seeylici & Qabyaalada . geed qodax leh.

xusuusnoow aqristoow Soomaalida qabiil maba taqaano , waxaana
midaas udaliil ah erey bixintaan waxeey
nooga timid Afcarabiga (Qabiila) Soomaalida dhex deedana soogelooti
ayoow ku yahay ereygaas.

Abwaan Cali mooge waxoow tilmaamay geed qodxeed. ujeedka oow ka
lahaay waa qariyay Abwaanka lkn hadii aan
isku deyo in aan macneeyo geed qodxeedka oow kahadlaayo Abwaanka
, waa qabyaalada.

wiilashii Nabi Aadan dhalay waa tii midkood la dilay , xiligaas beey
qodax dhaleen geedaha.

Bulsho walba oo dhulkooda ku badan yahay geed qodxeedka sida
CADAADKA, QURACA, KULANKA,QANSAX, iwm . weligood
colaad kama

baxaan . hala jaro geed qod xeedka , hana la beero geed miro leh .

=====

SUYUUDHI & Soomaalida.

wadaadka caanka ah ee lagu magacaabo SUYUUDHI buugaagta badana
qoray

sheeqa wax soo baray waa sheeq Somali ah 800 sano kahor ayoowna
noolaay

ninkaas Soomaaliga ah halaga soo waramo bulshadana haloosoo
bandhigo

waxba nooma aadan habeeynin si aanan leey dhihin waan ka aamusay in
aan

warbixin kasoo diyaariyo sheeqaas.

=====

#AHLU XADIIS in aan wax ka sheegaan rabaa , inaan hertiyaan rabaa .
Buur nin hertiyay aanba noqdee iga hor wareega .

Wiil & sodogiis siraha dhexdooda yaal sedexeeye loogama baahna .
qisadii dhex martay Nabiga & Cuthmaan ayaan soo hadalqaadayaa
maanta.

Ruqiyo, waxeey guursatay Cuthmaan bin Caffaan (Thuu Al Nnurrayni
)waxayna u dhashay wiil layiraahdo Cabdu Allaahi kuna dhashay
dhulka xabashida, wuxuuna dhintay isagoo 6 sano jira. Ruqayyah aydoo
Cuthmaan u dhaxda ayayna ka dhimatay. Rabi ayaa Nabigiisa ku amray
in Ummu Kulthuum u guuriyo Cuthmaan.

waana loo guuriyay geerida walaasheed kaddib, iyadiina weey ka
dhimatay ayadoo u dhaxda.

hadaba AHLU XADIIS aan usharaxo sababta Cuthmaan loogu diiday in
oow duugo gabadhii nabiga
dhalay una dhaxday isaga .

Cusmaan sida siirada kucad laba gabdhood ayaa loo guuriyay
isla isaga in oow gacantiisa ku duugo ayaa ladiidanaay , si oowsan uga
fadli badinin Cali & Cumar-faaruuq

laba gabdhood halaguu guuriyo oo Nabigaada dhalay, hadana
gacantaada ku duug , xooral ceenta janada
hakuu ahaadaano laba wada dhalatay .

sax maahan in laba loo guuriyo isla isagiina iilka dhigo .

Nabiga Cusmaan ayoow u eexday si aanan loo dhihin
ayaa loogu diiday in oow isaga duugo gabadhaas .

ha gelin godka hana duugin xaaskaaga ujeedka oow kalahaa Nabigeena
waa sidaas AHLU XADIIS
ha ogaadaano midaas.

-Cusmaan waxoow ahaay hantiile hadana lacagta duugta gabadhaas
Nabiga ayaa dhiibay

3 maro ayaa lasiiyay dadkii meedka dhaqay iyo dadkii aasay gabadhaas .
Zeeylici Axaadiista oow sharaxaayay ayaan kasoo daalacayday arinkaas.
sidookale Zeeylici markoow ka hadlaayay bulshada geeska afrika ,
gobolada qaar
dharka ayaa lacag ahaan loo isticmaali jiray . tusaale maro ayaad suuqa
keeneeysaa si lagaaga
iibiyo neef Ari ah .sheey ayaad sheey kale ku bedelaneeysaa.

#Sidaan marwalba dhihi jiray ayaan maantana dhahayaa .
Malab weel kabuuxo kor intaad uqaadatid miyaad qur-qurin kartaa?
soow dhuunta kuma xanuunto? .
sidookale siirada Nabigeena hal mar lama wada sheego , sida malabka
iska mac macaanso .
maantana halakaas ha inoo joogto.

#TV-GA. AL JAZEERA .

Dowlada Qadar & dhibka eey kasoo martay saxaafad xor ah xalaal ah ,
helideeda

hadii aan wax ka tilmaamo.

2000-2023.

weriya-yaashooda mid laxiray mid ladilay ayaa laga dhigay . xaqiiqda
maxaad usoo bandhigtay darteed .

-Dalkaas yar dhibka loogeestay waa laogaay, in la cunaqabateeyay ,
lana go`doomiyay
xitaa in leesku deyay in duulaan lagu sooqaado , Madax weeyne
Ordugaan & baarlamaanka Turkiga
hadii eeysan ciidamo usoo dirileheen daaqadaa laga tuurilahaa .
waxaasoo dhib ah sababta eey ugu dhacayaan waa saxaafad xor ah wax
walba ka hadasho maxaad ufurtay,Qalinka xorta ah, ha aamusnaado .
-Doowlad dhan marka aad isku deydid in Qalinkooda aad aamusiisid
weey kugu adkaaneysaa weliba dowlad hanti Rabi siiyay, malaayiin
lacag ahna ku maalgelineeyso warbaahinta si qalinka xor u ahaado.
-bal ufiirso waxa ku dhacay CABDI BAARI CATWAAN , joornaal yar
ayaa uga furnaay dalka
UK. laguna magacaabo (Alqudus- al carabi) dalalka carabta ah weey
wada mamnuuceen in joornaalkiisa laga aqristo gudaha dalalkooda ugu
danbeen waxoow ku qasbanaaday in oow iska xiro
joornaalkiisa .waloow aanan ku raacsaneeyn wax walba oo fikir ah oow
ninkaas aaminsanyahay.
magaalada XALAB xasuuqii ka dhacay waa ninkii sacabada utumaayay
Ruushka.
BASHAAR ayoow taageero u ahaay. lkn qadiyada shacabka
FALASTIIN ayaan walaalo ku nahay.
==
-Askari walba akhlaaqdaad ku abaabiso ayoow umadaada kula dhaqmaa.

#Dhul Oromo leedahay ama Qoomiyadkale qalin kuuguma soo boobo,

Qorayna kaba sii daran . Qoomiyadaha kalana in eey taas igu raacaan
ayaan ugu baaqayaa oo walaalaha la kala dilin wada jirkooda.

Dhul qoom kale leeyahay qofkii qasab ku boobo qiyaamaha ayoow
yimaadaa isagoo qoorta ku sido .

#Qoomiyada Amxaarada & faafinta Diinta Islaamka.

waxaa macquul ah qoomiyadaas & Tigreega iyaga in eey Diinta
nasoogaarsiiyeen

Soomaalida & Suudaanta Diinta Islaamka maba soo gaarin xiliga eey
iyaga Islaamka qaateen

waxaa taas daliil u ah magaalada OKSOOM waxaa iskaleh Qoomiyada
Tigree taariikh fog ayeey

leedahay. waatii Nabiga usoo diray Saxaabada halkaas ,xiligaas ayeey
diinta soo gaartay iyaga

BILAAL AL XABASHI waxoow ahaay nin Tigtee ah .

-Qabiilo TIGREE asalkooda yahay hadana Islaamka wada ah ayaa jiro
sida Qoomiyada XABAAB

lagu magacaabo dadka waxeey sheegaan in eey asalkooda halkaas ka
soo jeedaan .

-ha is oran ninka maqaalkaan qoray waaba Amxaar afsoomaaliga bartay
,waa asal Soomaali dhalad ah , mana ihi ajnabi nala joogo
afsoomaaligana ku hadlo idaacadana loofuray , Umaddana ka afkaar
gedisan.

-waxaa is weeydiin mudan Tigree & Amxaaro maxaa udiiday in eey
Islaamka qaataan?.

isla weeyni & kibir ayaa udiiday .

Axmad Gureey ayaa soo islaamshay weeyna ridoobeen .

aragtidaan ku dhisan diinta dhinaca Amaarada ayeey nagaga timid ,
xoogaa hadii aan yara naaxino fikirkaas, waxaan dhihi lahaa .

dhoowr qof ayaa islaamka qaadatay xiligii Nabiga noolaay kana tirsan Xabashida Oksoom deganeeyd, (xiligaas wax ITOOBIYA la yiraahdo maba jirin)

markoow dhintay NAJAASHI dadkii Islaamka qaatay dhib ayeey la kulmeen taas waxeey ku qasabtay in eey dhinaca Soomaalida & Canfarta

usoo qaxaan xiligaasna Soomaalida dowlad ayaa udhisneed lana dhihi jiray BARBAR . sidaas ayeey diinta Islaamka noogu dhex faafiyeen una qaadanay.

-sheeko arinkaas tilmaameeyso waxaa kamid ah "Masaajid laba qiblo leh"ayaa Seeylac laga sheegay dhulka Soomaalida.

waa sheeko afka uun leeskaga dhiibo aanan buugaagta ku qorneeyn , Masaajidkaas sheekadiisa .

wiilashaas Xabashida ah & Dumarkooda waxeey usoo qexeen dhinaca Somalida , sidaas ayeeyna ku dhalatay sheekadaas Masaajidka eey Somalida afka iskaga sheegto.

Soomaalida & Xabashida weligoodba xifaaltan ayaa ka dhexeeyay , mucaaradka cadawgaada waa lasoo dhaweeyaa sidaas waaye dhaqan kaas.

Oromada Axmad Gureey hortiis miyeey Islaam ahaayeen waa mid ubaahan baaritaan dhab ah .

-magaalooyinka Islaamka leeyahay Amxaaradana laderiska ah .

Iifaat , waa magaalo udhow gobolka Amxaarada , ehelkeedana waa Islaam ,mad-habtoodana waa Abuu Xaniifa .

sidaas ayaa Buugaagta ku qoran. Zeeylici waxoow yiri waa magaalo Islaam lkn ma sheegin mad-habtooda lkn Miqriizi ayaa ku kor dhiyay xogta tilmaantay mad-habta.

=====

#Laascaano & Laasqoray ayaa wada dhashay.

Qabiilada Soomaalida waa wada dhasheen hilbahooda ayaa iskuyaal.isir
ahaan hal meel ayeey kasoo wada jeedaan .
hadaan hoos usii hadlo waxaan dhihi rabay .
Habargidir & Habar jeclo waa walaalo.
Habar yoonis & Habar ceeyno ayaa wada dhashay.

#Afka Oromada.

mataqaanaa Afka Oromada?.

ka hor inta aadan noo macneeynin waxa loola jeedo ereyga

"GAALA"

Soomaalida qaar ayaa aaminsan in ereygaas loola jeedo KUFRI ama
GAALNIMO.

Qoomiyada Oromada magackale ayeey leeyihiin waana GAALA.

dabcan waxa oow macno ahaan afkooda ku yahay ayaa mudan in loo
qaato.

aniga wax aqoon ah uma lihi afkooda lkn afsoomaaliga waa ka buuxaa
GAALA oo aanan

loola jeedin gaalnimo.

tusaale aan kusiiyo .

Qabiilka GAALJECCEL.= qabiil deegaan ahaan ku badan koonfurta. Geel
dhaqato ah , sidoo kale Beeraleey.

ABGAAL.= Qabiil Hawiye

HARTI ABGAAL.= qabiil Hawiye.

lahjada maayga WANGAAL=caanaha Geela.

(Beeydhabo ayaana looga yaqaan sidaas.)

magaalada GAALKACYO.

Qabiilka Gaaljecel =Oromo jecle. (Magaca Ormo lagayaabee in oow
cusubyahay oo xiligii gumeestaha soo shaac baxday , waayo Aromo
waxaa afka qalaad lagu dhahaa geed udgoon badan)

maadaama Somaalida & Oromada wada yihiin ehel meel wada yaal ,
wiilkooda in eey ku samiyeen Qoomiyada Oromada ayaa suuragal ah
Gaaljecel = GAALA= OROMO. jecel = Oromo jecle , sidaas kuba
noqotay.

ee loolama jeedo KUFRIGA kii jeclaay.

(Magaal,Magaalada,magaalo.)

#**Xidigaha** magacyo ayeey kala leeyihiin xiliyada ayaana lagu saleeyay.
Gu & Jiilaal ama diraac.Daayrta ,Xagaaga.

magacyadaan hoos ku dhigan waa magacyada xidigaha xiliga jiilaalka.

-**Cigaal** case = lix xiddigood

-**Afgaal**=afar xiddigood.

balse loolama jeedo Afka kufaarta

#**Dabagaalle**/tukulush /Uunreeys.

Dabagaalle=kii dibka Geella.lahaay

Seeynta,Geela.

waa RAXAN WEEYN

Cida laga soo`ergaday erey bixintaas

isku ekeenshaha Seeynta Tukulushka & Seeynta Geela.

in magacaas ka yimid afka MAAYGA waa ijtiihadkeyga.

in Soomalida iguraacdo waan rajeeynayaa

Isku ekanshaha seynta tukulushka & Ratiga, waahore ayaa

lasheegay.Qiso ayaaba laga qoray arinkaas.

hadeer sababta aan usoo hadal-qaadnay ayaa ah (GAALL)

- Qabiilka ABGAAL , waloow afsoomaaliga qoristiisa weli qabyo tahay
qaabka

loo qoraayo qabiilkaas & qaabka loogu dhawaaqaayo kala duwan yihiin

.

hadana ABGAAL hadii lamacneeyo waxoow uqaab egyahay (Kaafirka abkiis.)

sidaasna loolama jeedo

Sheekh CALI wajiiz yoowsan wajaan kaala dul dhicin inta warkaas kaa maqalyo.

anigase hada kahor ayaan shirbay waxaana iri"

Gabay shirib ah :*waxsheeg-waxsheeg warwaa aqaan, wajaanse kaaga waalimaa.*

- Samatar, ayaa ku heesay "waandibad gaaloobay"

waan dibad galoobay oo waxaa noqday duurgal, gabar yahay adiga daraadaa sidaas ayooow ula jeedaa balse

fanaanka ulama jeedo dib ayaan ugaaloobay .

-waxaan ka afeeftay ama raaligelin ka bixiyay hadii oow jiro qof dhibsaday in Qabiilka aan magaciisa halkaan kuxuso.

kala irdheeynta ehelka Soomaaliyeed kama biisho ilmaheeyga.

asal ahaan ehel wada dhashay kala irdheeyntooda ujeedkeega sidaas maahan .

[INII KHASHIITU AN TAQUULA FARAQTA]

Nabi Haaruun waxaa lagala dardaarmay in oow kala irdheeyo qabaa-ilaka eey ahaayeen reer Banii -Israa`iil.

=====

ABGAAL.

GAALJECCEL.

GAALLA(Oromo)

Qabiilada Soomaaliyeed magacaas "GAAL" aad boow uga dhex buuxaa.

=====

#QABIIL.

afkubaarida Qabiilka.

-HIRAAB.

ereygaas Hiraab asal ahaan waxoow kayimid afka Maayga.

Raxan weeynta ayaa adeegsato ereygaas.

waxeey dhahaan "hiraabtaa ha kiin kooyee"

waxeeyna ula jeedaan (aroortaan kuu imaahaa) alaseey ayaan kuu imaanayaa.

Qabiilka Murusade & Abgaal waa isku lahjad .

mana adeegsadaan ereygaas. lahjadoodana kamid maahan , iyaga waxeey dhahaan

"waa soo hiirees dhay " oo loola jeedo alaseey baan imid.

Odayga HIRAAB ,halkoow ka yimid & cida ula baxday magaca

HIRAAB waa su`aalo qarsoon .

Madar kicis (Mathar-kicis) Hiraab & Mudulood Hiraab .

labadaas ayaa wada dhashay beey dhahaan .

Afsoomaaliga aan hada adeegsano kamid maahan xarafka (th)

balse Ingiriis ayaan kasoo erganay.

Qabiilada magacyadooda ayaad ka dhex heleeysaa xarafkaas.

tusaale: MATHAR KICIS.

tusaale kale : waxaa inoo mathal ah (mathal).

waxaa inoo balan ah CARTA.

Qabiilka WACTHAAN.

=====

.Iithaan=goosaar,marag./suugo.

-foogtaa,noomathal,ah=berito,ayaa noobalan,ah

-suus & mathaal.

-mathal,loo wadadhanyahay.

-alla,hadeey beeraha,noowatha-makiinees,naa-lahaayeen.

-siiwatho,sheekatha.

-sii wado sheekada.

-Cathay.....Caday.(catheeyso.)

#Qabyatirka.....qaamuuska ayaan ugu talagalay intaas oo xog ah in aan kaga qeeybqaato.

=====

lahjada Qabiilka Abgaal.

WACEEYSLAHA markeey deris yihiin Habargidir , lahjada Mudug ayee ku hadlaan .

Abgaalka kale Waceeyslaha ayee ku magacaabaan WARCULUS. maadaama oow kalahjad duwanyahay ayee sidaas udheheen.

lahjad HABARGIDIR & Mareexaan oo lagu hadlaa miyaa noqotay warka oo cuslaaday.

lahjada Abgaalka miyaa noqotay warka oo fududaaday,Maroodiga lafahiisa ma cusleeyaan, Qabiil walba midiisaa la fudud.

-GalHareeri & Coows weeyne ayaa ah Bu`da lahjada Abgaal.

-Baxthigeena maahan halka beesha ku dhalatay inaan kaaga waramo hadeer.

#GAR ABGAAL UDHIGO

Gacal walaal ah ayaad geediyeeyseen.

caqligaad guuriseen waakaas GAROOWE

camiray, Cimaaradana kataagay halkaas.

magaalada GAROOWE waa guri Soomaali wada leedahay balse sooyaal bulsho ayaan si sarbeeb ah u tilmaamayaa .

sababta aan ugudul hakaday moowduucaan

kala dilka bulshada maahan ,cidna magaciisa masoo hadalqaadin

balse ABUUKAR CUMAR CADAAN aan fogeeyo, fikirkiisaan ku nacay ,balse waa nin Bulshada ku dhex leh abaal, Dad ayoow badbaadiyay, xili Imaamka ABGAAL iska hurud layiri hadalkiisana lamaqli waayay .
Qabiilka aan ka hadlaayo hadii aad ila garatay .

#Qabiilka :GA.....GALE.

Qabiilkaas aan magaciisa qariyay, kaba guuray magacaas .

-duruuf qaas ah ayeey qabaan , koonfur ayaa lagu dhibaateeyay gobolka Bari ayeey uguureen dhamaantood.gogol inta ladhigay lagama heshiin dhbkii loogeestay.cafiskii jamaaciga laga dhigay shirkii CARTA ee Qabiilada qaarkood iscafiyeen hadii kagu hishiyay halkaas kamawaahaayo aniga .

-amaan ayaan marwalba uqorayaa ,XAAJI ABUUKAR CUMAR CADAAN.

Nin abaalgalay ,badbaadiyay bulsho maati ah .

maalin lagu tilmaamikaro cida qabiilka hogaamineeysay HAMAJ wada dadqalato ah .

maalin Imaamka Qabiilka hadalkiisa lamaqli waayay .Abuukar maalintaas ayoow wax bad-baadiyay.baroor & tuugmo wax kuma badbaadinin balse Baroonka & Baazuukaha ayeey ka baqdeen .

-laba walaalo ah markeey diriraan midka weeyn ayaa gardarada lasaaraa , magtana waa inoow isaga dhiibaa.

-Nabi Daa-uud & Nabi Suleeymaan waatii eey ukala garnaqeen laba dumar ah ,qisadaas fahan cusub ayaan dulsaarnay,qeeybta hore ee qormadeena ayaan kuqornay.

balse waxaan maankaaga xusuusin rabay . 1 wiil ayeey isku heesteen labadaas Dumarka ah

Qabiil dhan oon aanan gabar ka harin wada guuray ,Soomaali haka soo garnaqdo .

=====

#Qoyaraasha Soomaalida Qarniyadii tegay Qabiilkooda noo sheeg!
1000 sano kahor.
waa DIR & DAAROOD.

Aqristoow adigoon qormadeeyda haruufin hareerahaaga soo eeg
Buug walba oo Afsoomaali ku qoran wiil
Isaaq ama wiil Daarood ayaa qalinkiisa aqrisataa.
faanin qolo maahan balse fadhiga kakaca waaye
afka kahadal looma baahna Qalinka Qadiisa hadareerto
[WASAARICUU ILAA MAGFIRATIN]

qoraalka ayaa denbi dhaafka lagu helaa
Salaad& soonka waa wax adiga kugu kooban
balse qoraalka waa dhaxal umadeed.
-Ustaad jaamacadeed ayaan ahay =ilmahaaga ayaad bariiskooda soo
dhacsataa.
balse jiilka dhalandoono 1000 sano kadib waxba meel umadhigin
,dhigane waxtaraayo.
TV lagadhurmo,maqaal mareegaha lagu qoro dhaxal umadeed hamoodin
weligaa.
Qolada maanta kaa qormo badisay Buugaag badan inoodaabaday
shalyne cida qormooyinka inooga tagtay aan aqrisaneeyno waa qoladaas
Oromo & AMxaar iyagaaba Taariikhda naga qaato.(futuux alxabash&
qolaadii MIQRIIZI)
badeeco waa tii banaanka taalo,maahan wax Kaniisad ku hoosduugan.

=====

#Afka & Islaamnimada.
Afka =FARAS,BAQAL,GAARI.
Afka waxoow lamid yahay sheey lagu guuraayo

Gaariga ujeedo ayaad usoo raacday waana in magaalo heblaayo aad ku gaartaa

Afka sababta loobarto ayaa ah in leesku garto waxa qofka kale sheegayo kana hadlaayo.

Dadka qaar ayaa waxeey umaleeyeen ujeedka inoow yahay Gaariga balse waxeey ilaabeen

in ujeedkaba yahay halka loo socday , gaariga loo soo koray.

-Nabigeena waxoow isticmaalay Lacagta Eraan & mida Rooma.

inaga ujeedka aan afka Soomaaliga usoonooleeynay ayaa ah qofka Baadiyaha jiro si eey diinta

ugaarto ugana marmo wadaad Kutubo ku raran una aqriyo Afcarbeed .

Qofka aqrinkaro Afka Soomaaliga inoow cilmiga Diinta afkiisa kaga dhergo ayeeey ujeedadeena tahay .

-Ingiriis diid maahan ,Afcarbeedka xoor maahan .

jahliga hadaa ladagaalantid aqoonta afkaaga ku faafisid , dadka hareeraha kaa xigo hadii aad kadhigtid

wada aqoonyahan , weey dhiman doontaa naceeybka ku dhisan Qabyaalada.

Qofka isagaa ceebsan doono Qabiil necbaanshaha ,aakhiro ayoow ka baqi doonaa

Qodob Dastuur ah ayaa qaban doono ama Qodob Quraanka kamid ah .

#AQOON BARASHADA.

Cilmi barashada waxeey lamidtahay adiga oo Baabuur karaacay Banaadir

una socday Berbera, nin sheekoyaqaan ah ayaa sheeko idiin bilaabay ,qisada markaad in cabaar ah

dhageeysatay, dadka kalana weey kula dhageeysanayeen lkn adiga waad gamaanyootay

sida wiil udhashay Gam-aaye Muuse(Gamaaye,Muuse(1)

waxaad soo baraarugtay ,soohanbaabirtay iyadoo Saaxil lajoogo,dabcan sheekada weeysocotay

qeebo dhan ayaa kaa maqan qisada .

maba ogid goortii Guriceel lasoo maray , waxaan uga socdaa walaal maalintii Nabi Aadan dhulkaan yimid ilaa maantadaan Bini aadanka waxbeey qorayeen

run &been .

-nasaqida Buuga & ku darida qaarkale ,oo aanan kaba mid aheeyn.

Buuga oo cinwaanka laga bedelo. xatooyada Buugaagta waa adigoo Dalkale ku duulo dhaxalka dadkaasna

iska soo raratid ,wax lasoo dhaco Buugaag ayaa ugu xun.

[WAFOOWQA KU DII CILMIN CADIIM]

aqoonta mida Buuga kuqoran waa laxadi karaa balse mida Ilhaamka ku timaado

Doowlad xadi karto ayaanan jirin ,midaas Ilhaamka lagu helo hada in aan ka hadlo fasax uma qabo walaal .

(1)Qabiilka .

Gam-aaye =lulmoosho/hirdhifid.

-Dirta Koonfureed & Abgaalka halka eey iskaga egyihiin waaba halkaas .

waa "gamaayoodhay"

intaasna waa jag-jagsiinta jaranjarada eey ku taagneeyd Qabiilka.

=====

#Seeylici masoo hadal qaaday Qabiil Soomaaliyeed?

inta aan aqrinaayay warbixintiisa waxaan ku dhex arkay

Qabiilka DABARRE.

Qofkii aanan aqoonin Qabiilkaas waa qabiil kamid ah DIGIL& MIRIFLE

waxeeyna degaan koonfurta Soomaaliya, mar aan nedka kabaary , waxaan ogaaday

magaalada DIINSOOR in eey degaan. siyaasiga Madoobe NUUNOOW ayaana ka dhashay.

sheekh ZEEYLICI Qabiilka DABARRE qabiil ahaan ugama sheekeeynaayo lkn waxoow ku soo dhex darayaa maamulada dhisan ee Muslimiinta leeyihiin . magaalo ayoowna ku sheegayaa , waana dad Muslimiin ah mad-habtoodana Abuuxaniifa , oo Shaafici uguma qorna. magaaladaas baaritaan ayaan ku sameeyay halka eey ku tiilay Juquraafi ahaan waxaana iisoo baxday in eey ku tiilay dhulka oow maro Webiga Juba .

xiligii Axmad Gureey duulaan ayoow ku qaaday magaaladaas waxeeyna dheheen waxaa magaalada agmaro Webi, kaasoo ku dhamaado Bad weeynta biyaheeda dhanaan yihiin . sida kuu cad webiga biyahiisa Bada ku darmaan waa webiga JUBA, waloow la iiga fiican yahay Juquraafiga. waxaan ahay qofka ugu damiinsan

markeey noqoto in Buugaagta kor laga dareeriyo lana soo aqriyo sida eey magaalooyinka is kuugu xig-xigaan .

-waxaa mudan in bulshada la xusuusiyo Imaam Axmad Gureey cid walba ayoow la dagaalamay

Soomaalida waa la dagaalamay , buuga laga qoray sida Aayad Quraan ah yaanan loo qaadanin wax walba oo ku dhex qoran Buugaas.

Axmad Gureey magaalooyin Soomaaliyeed ayoow kusoo duulay dhulka ayoowna lasimay.

isagana duulaan ayeey Soomaalida ku qaadeen , duulaanada nuucaas ahna in aan halkaan kaga waramo ma doonayo waayo waa dagaal sokeeye dhex marayay .

waxaanse ka digayaa in looqaato Axmad Gureey magaalooyinka oow qabsaday in eey joogeen dad gaalo ah.

Seeylici 7 magaalo ayoow sootixay oo Xabashida xuduud la leh dhamaantoodna waxeey ahaayeen Muslimiin .

Axmad Gureey isagana Buugiisa waxaa ugu qoran in oow isaga Islaamka kusoo daray magaalooyinkaas.

sida kuu muuqato buugiisa halkaas waa ku qaldanyahay.

-hadii aan usoo noqono Beesha DABBARE .

dadka qaar waxeey qabaan Qabiilada Soomaaliyeed asalkoodii hore waxeey ahaayeen magac magaalo.

sida Qabiilka Hawiye , buugaatii laqoray mudo lagajoogo 1200 sano kahor ,Buuga oow qoray MASCUUDI

Qabiilka HAWIYE qabiil ahaan uma jirin lkn waa tuulooyin waxa Hawiye looyaqiinay.(1)

maantana waxaad maqleeesaa Qabiil Hawiye.

-Dabbare magac magaalo in eey eheedna waa suuragal , kadibna isku bedeshay magac Qabiil.

Sheeq walba shacabka oow deris lanoqdo ayoow kaaga warami karaayaa, Sheekhaan SEEYLICI waxoow ubadnaay dhinaca HARAR mana soo hadal qaadin Muqdisho ileen aqoon uma leheeyn .

xitaa waxaa layaab leh ninka qoray Buuga looga hadlay arimaha Axmad Gureey in oowsan sooba hadalqaadin Xamar iyo umuuraheeda.

lagayaabee qof soomaali ah in oow qiil karaadiyo xiligaas Muqdisho maba la aqoonin .

qofka sidaas ku doodi raboow maqal, Muqdisho iskabadaaye magaalada GEDO ayaaba Buugaagta ku qoran , Mascuudi ayaana ka hadlay gobolka GEDO

dadka qaar waxeey u qaateen in magacaas magac shisheeye yahay , sidaas hamaleeynin maandheheey, wax gado ama wax garo ,magaca GADO

ayoow ahaay. xiligaan danbe GEDO ayoow isku bedelay.

=====

(1) Mascuudi waxoow sheegay tuulooyin Hawiye .

anigana waxaan dhihi lahaay. Qabiilka ABGAAL, 9 Abgaal lamadhihi jirin balse 9 Mudullood ayaa ladihi jiray . waxeeyna ahaayeen Tuulo 9 Mudul kadhisan tahay.

waayo 9 Abgaal halasoo tiriyo hadii ladhaho waa qabyo madhameestirna.

=====

=====

#dhibka naga heesto qoraalada CARABIGA ah.

qaabka eey uqoraan magac-yadeena ayaa qaldan .

-DHOORE= DOORE/DOORII.

-GARAAD=JARAAD.

-GEELE= JEELE/JEELII

-GARE=JARE.

-GUREEY=GARAN.

-Oromo/ GAALAA/JAALAA.

-HARGEYYSA=HARJIISA.

-SEYYLAC=ZEEYLAC.

-SOOMAAL=halkii (S)laga qori lahaay ayeey kadhigeen (SAAD)

hadaba dhibka ka imaan karo qaabkaas qaldan ee Carabta magac yadeena u diiwaan geliyeen hadii

aan waxyar ka tilmaamo anigoon qadaf ula jeedin waxaa kamid ah .

GARAAD=JARAAD.

JARAAD =AYAX.

hadii afcarabi ahaa loo macneeyo JARAAD waxoow noqonayaa Ayax.

weey qori karaan Garaad oo xarafka (G)

waa kamid farta Carabiga.

-Qoomiyada Oromada markeey magacooda qorayaan waxeey u qoreen laba qaab .

-GAALA.

-JAALA./JAALE

sidoo kale GEELE ayeey waxeey uqoraan JEELE.

waxaan is weeydin mudan sidee ayeey uqori doonaan magaca eey
Soomalida wiilasha ula baxaan
JEELE.

asal ahaana laga soo dhiraan dhiriya mid loo jeelqabay , qof la jecel
yahay .

-Garaad waa magacaan ugu jecel nahay madaxdeena ayaana loo bixiyaa
marka aan caana shubno lana doorto

xiliyadaan danbe darajo ayaaba laga dhigay lasiiyo ciidamada oo
waxaad maqleeesaa GARAADO ayaa

loo xiray , asal ahaan Garaad ayeey ka keeneen sida eey ila tahay .

intaasna waa baraarujin , bulshadeena halasocoto qaabka wax loo qoray .

-SANADKA MARKOOW AHAAY 1800

Doowladii Cusmaaniyada & Masaaridii hore magaca Soomaalida
markeey qorayaan xarafka (S) ayeey qori jireen xiligaan danbe ayeey
Carabta bilaabeen in eey magaceena qaldaan (SAAD) kadhigaan halkii
(SIINKA) ahaay

=====

#QABIILKA MAGACA HAKA BEDELIN .

qabiilka. Ajuuraan & Ujeejeen .

Ajuuraan magaca haka bedelin
oo Muxamad yaanan loo bixinin .

bal ufiirso magaca Ajuuraan & Ujeejeen sida eey
iskugu dhawyihiin .

=====

#Abuu xaniifa .

Zeeylici mad-habtiisa ayaa ah XANAFI
sidaas darteed waxaan soo minguriyay

dood dhex martay Abuuxaniifa iyo wadaad kale
oo carbeed.

wadaadka waxoow diidan yahay qiyaaska in diinta
lagu soodaro , Abuu xaniifa ayoow xujeeynayaa wadaadkaas.

-Abuu xaniifa ayaa la su`aalay .

Zinada iyo in qof ladilo kee ayaa daran ?.

-jawaab , dilka ayaa daran .

diinta qof ladilay waxaa ku filan 2 qof in eey maragfuraan

halka zinada loo shardiyo 4 qof in eey ka marqaati kacaan .

sidaas daraadeed Rabigaa ka baq qiyaasna diin dadka ha uga dhigin .

- su`aal kale waxeey tahay .

soonka iyo salaada keebaa fadli badan ?.

-jawaab , salaada ayaa ka fadli badan soonka

iyadaana maalinle ah halka soonka sanadle yahay .

Rabi waxoow dumarka ku waajibiyay in eey soo qaleeyaan

soonka lkn salaada laguma waajibinin in eey soo qaleeyaan

waana xiliga dhiiga caadada ujoogo gabadha.

hadaba qiyaaska soow halkaas kuma burin sheekadiisa?.

nuxurka doodooda ayaa sidaas eheeyd waloow aan wax kabadelay. inta

ugu muhiimsan ayaa inooga sooqaaday doodooda.

Abuuxaniifa wax jawaab ah maba siinin wadaadkaas , waa ka aamusay.

Kitaabka "ADAB AL IKHTILAAF" ayaan kasoo xigtay sheekadaas.

#Qiso :

qisada labada nin.

Qasriga Boqorka ayaa laga casuumay

ninka kalana waxaa laga casuumay guri wanqal kajirtay (waqlal)

wiilyar ayaa reerka udhashay kaalay kasoo qeebgal simaayadiisa

ayaa layiri .halkaas ayoowna aaday lkn sxb -kiis waxoow ku maqnaay
maalintaas guriga dalkaba looga taliyo , markeey gurigooda usoo
hoydeen ayeey isku faaneen nin walbna qumanahiisa ayaa qoorta
usurnaay.

sheekadaas waa sarbeeb , waa suuldhabaale sheekada
shaal xariir ah & shiraac baan dulsaaraye ,daaha aan ka qaadee ku soo
durug bal sheekada.

-Jufo in aan kaaga sheekeeyo ayaa suuragal ah
inta eey badato jufadaas dalkaba iyada qabsato .

[WA NURIIDU AN NAMUNA CALA ALDIINA IS TUD CIFUU]

-Qabiilka kiisa badan qalinkaaga qadiisa in eey ku dhamaatay
ayaa macquul ah .

Quraanka waxaa ku qoran

[MAA KAANA MUXAMADUN ABAA AXADIN MIN
RIJAALIKUM]

Qureeysh nimo , qabrigaaga kuma nuuro.

#Islaamnimada horteed Somalida geedaha ayeey caabudi jireen .
midaas waxaa daliil u ah , dadka qaar ayaa weli dood kaqabo oo diidan
in habeen markeey tahay Geed la hoos fadhiisto.

sidookale geedka Yaaqa lagu magacaabo koonfurta waxeey dhahayaan
yaanan la hoos hergelin .

geedka Quraca ah yaanan la jarin ayeey dhahaan beryahaan danbe
mustaqbalka danbe miyaa la caabudi rabaa ma aanan garanin arinkaas .

Quraca hala jaro lkn Garas & geedtalaal hanaloo beero

geed qodxeedka waa nacay aniga.

guud ahaan hala dhaho geedaha yaanan la jarin , ereybixinta hala saxo.
hana la dhoowro deegaanka.

#Abwaan Maxamad ibraahim ,duco ayaan ku sagoositay.
-Ibraahim & Cabdullaahi caruurtoow Nabiga dhalay , Janada midkii ku
dhex ciyaarsiiyo
Rabigeey hakaa dhigo . Abwaanoow waxaad dhimatay adigoo inoo
macneeynin ereyada
Af-soomaaliga ugu adag . (maansadii Af-kusiran).
markaan af-kusiran aqriyo ayaan ogaadaa in aanan
afsoomaaligaba aqoonin .

=====

#Gaalkacyaa waxeey tiri , mar hadaad gu`weeyneeyn
waxaas garan maayo haba oran , waan gaari doonaa ku gaagaabso
weligaa .
-gacalkeey waxeey degaan Marka cadeey, waxeeyna ku maah-maah
"gu-gaa miniis raago Geel umulaayo masoo gaartilee"

=====

#Caa-ishooy bal noosheeg Nabigeena mihnadiisa markoow joogo
mininkaaga? .
Mudac& Maxaar boow maryahiisa ku toshaa
ana Miskiga uduga leh yaan madaxiisa halabta leh, kalgaceeyl umariyaa
.

(halab= timo dheer ilaa dhabarka tago)

=====

Lugta qofoow nabar kagaaray .
qof lugta ka dhaawacan waa loo dhimriyaa , markoow caafimaado
isagaa xoog u carari doono
Bulshadeena geeska bari colaado qarniyaal soo texnaay ayeey soo
martay , hadeer waxeey dooneeysaa
in eey kasoo kabato .waana in loo dhimriyaa haka sugin in eey cararto
sida qof caafimaad qabo.

=====

#Guri Muslim leeyahay kuna yaalo geeska afrika ayaan kaaga
waramayaa
kaligiis Muslim ayaa jiro sidoo kale kaligiis muwaadin ayaa badan .
Nin miyi kayimid ayaa Nabiga u yimid markaasoow ku duceestay
Rabiyoow aniga iyo Nabi muxamad
janada nageey , sheekadaas weey shaacbaxday.

#Kitaabka MASAALIK AL ABSAAR , FII MA MAALIK AL
AMSAAR.
ee oow qoray Ibnu fadli.xirmada 4-aad, boga 34.
ayaa looga sheekeeyay dhaqanka bulshada Zeeylac ku nool.
hadii aad dhab ugu fiirsatid qaabka boqorkaas u dhaqmaayo
iyo qaabka oow dhaqankiisa ahaay boqorkii oow la kulmay Ibnu batuuta
markoow booqashada ku tegay
Xamar waa isku mid.
-beryahaan danbe waxaa Soomaalida dhexdeeda caan ka noqotay , qof
ayaa maqaal qoraayo
joornaal ama websaayd ayoow ku daabacayaa, qof kale ayaa halkaas
kasoo minguurinaayo
mana sheegaayo joornaalka magaciisa iyo cinwaankiisa ama qofkii
fikirkaas halkaas ku qoray magaciisa.
dhaqankaas dhaqan lamid ah ayeey lahaayeen CARABTII hore ee
Buugaagta inoo qortay.
ninkaan qoray Buuga cinwaankiisa sare ku dhigan , dabcan Dalka
Soomaalida ma oowsan tegin
dad ayoow ka wareestay dadkaasna wax walba oow buugiisa ku soo
bandhigay ma eeysan u sheegin isaga

balse Buugaag kale ayoow kasoo min guuriyay moowduucyada
qaarkood mana oowsan sheegin Buugaagta
oow kasoo minguriyay . waxaa laga yaabaa in Ibnu Batuuta oow kasoo
qaatay macluumaadka qaar ka mid ah .

-Ibnu fadli & Sheekh Zeeylici isku waqti beey dhinteen .
Ibnu fadli ayaa hor dhintay . 750 Hijriga ayoow dhintay .
Zeylicina 760 Hijriga.

-Ibnu fadli abaal ayoow Umadeena ugalay oo ah bartamaha ayoow
kasoo waramay , halka Ibnu Batuura
oow inooga soo waramay xeebaha dadka degan , ilaa Harar waxba
kama qorin .
Ibnu fadli isagana waa ka aamusay Muqdisho maadaama saaxiib kiis ka
soo waramay dhinacaas.

#Lacagta Zeeylac laga isticmaalo Masar baa lagakeenay .
waxoow dhahyay Dalkooda meel lacag lagu daabaco malahan .
Dirhamka Masar iyo diinaarkooda ayeey is ticmaalaan , ganacsatada
ayaana lacagahaas dalka soo geliso.
qof waziir ah hadii la doonayo in xoogaa hanti ah lasiiyo 200 neef oo
Lo` ah ayaa lasiiyaa , ileen dalka lacag madaabacanin .

=====

#ZEEYLICI & OROMADA

-SEYYLICI oo ka hadlaayo Boqortooyada OROMADA.

-Oromada AXMAD GUREEY ISLAAM KAMADHIGIN balse
1000 sano isaga hortiis Islaam ayeey ahaayeen .
Boqortooyada BAALI sida Buugaagta ku qoran Ibnu fadli inoogu
daabacay isagoo kasoo xiganaayo sheeq Zeeylici waxoow dhahayaa waa
Muslimiin .
mad-habtoodana waa Abuuxaniifa.

weligeeyba waxaan layaabanaay Umad aad utira badan ayaa 100 sano
kahor soo wada Islaamtay.

sheekadaas cida suuqgeeysay ayaa ah reer galbeedka oo doonayay in eey
taariikhda bulshada ka been sheegaan .

-reer galbeedka, Nabi weey ka run badan yihiin markeey dhexdooda
tahay taariikhda ladiinwaan gelinaayo.

Ibliis weey ka been badan yihiin markeey noqoto Umadaha aduunka
markeey taariikhdooda ka waramaayaan .

-qaar Muslimiinta katirsan Buugaag eey daabaceen ayaan ujeeday
iyagaasna saanqaadkii reer galbeedka ayeey lahaadeen
waxaa isweeydiin mudan qofka been buugiisa ku daabacaayo weliba
isagoo og in xogtaas qaldan tahay

qofkaas yoow beentaas uqorayaa , ileen qofka caalimka ah waa nin
cilmiga ka qaato gaal iyo muslim

wax walbana iska baaro , tooshka oow sitana waxoow ka sameeysan
yahay shaki , cid walba waa oow ka shakiyaa

waxa eey sheegeeyso sax miyaa mise . qof cilmi bartay been aad maanta
usheegtay beri ayoow baaritaan sameeynayaa

kana daba tegayaa baadilka aad Buugaaga ku daabacday .

-Buug marka la qoraayo waxaa loo qoraa waxa ku qoran in eey noqdaan
marjac aad marwalba ulaabatid waxa kuugu qorana

sax wada yihiin, ilduufka Aadane ayaa looyahay balse waxa aad
qoreeysid Ubadkaaga ayaa aamini doono

Rabi ayaadna la hortegeeysaa .Khawaarijta sababta Xadiiska looga
qaatay ayaa eheed waxeey ahaayeen

dad runta sheego, beentana uheesto diinta oo laga baxay.

=====

#warbaahinta ALJAZIIRA .

sanadka markoow ahaay 1936 waxeey kasoo warantay Dalka JABUUTI!

asal ahaan magaca (Al-jaziira) waxaa loo yaqiinay joornaal kasoo bixi jiray Dalka Suuriya, magaalada Dimishiq.

weriyihii joornaalkaas iskalahaa waxoow soo booqday JABUUTI, ASMARA, ADIS ABABA, HARAR, DIRIDHABA.

sanadkana waxoow ahaay 1936 Buug ayoowna ka qoray safarka oow ku tegay dhulkaas .

weriyaha magaciisa & Buugiisaba aan sheego.

-Muxamad TEEYSIIR ,Thabiyaani al kiilaani.

-Buuga, (Mushaahadatii fii bilaad al islaam al xabasha al muslima)

laba jeer ayaan dhageestay anigoo gaarigeeyga ku socdaalayo inta aan diyaarinaayay qormadaan ku saabsan SHeeq Zeeylici.

Weriyaaha waxaan ku tilmaami lahaa Ibnu Batuuutaha cusub.

wax siyaasad ah kuma soo hadal qaadin siiba wax eey dhibsanaayaan Doowladii Gumeestaha Talyaaniga waana xiliga eey ku soo duuleen eeyna qabsadeen ADIS ABABA .

waan jecleestay warbixinta weriyahaas cidii ubaahan buugiisa nedka ayoow ku jiraa maqal iyo PDF isagoo ah .

80 sano ayaa kasoo wareegtay xiliga la daabacay buugaas.

.(1)(TV-ga Aljaziira , magaca halkaas miyoow ka soo ergaday , garan maayo aniga)

=====

#Qoomiyada Oromada.

waa Rabi mahadiis hadii aan soo helnay Oromada iyagoo Islaam ah 1000 sano kahorna Diinta Islaamka nala dadaamin-jireen ,deris walaal ah Rabigeen inooga dhigay.

Sheekh Zeeylici qeer allaha siiyo waxoow noosheegay in gobolka
BAALI dadka degan Islaam wada yihiin
maanta cida degan waa OROMO , Oromadana waa dad Islaam ah .
ZEEYLICI waxoow sheegay in magaalada Zeeylac laga xakumo
IIFAAT. midaas waan usoo noqon doonaa .
Oromo hadii eey Zeeylac xakumi jirtay wadaadka waxoow dhihi lahaay
Zeeylac waxaa laga xakumaa
BAALI , ama waxoow dhihi lahaay SHAWA, lkn intaasba masheegin
IFAAT ayaa laga xakumaa ayoow
inoosootebiyay.
Oromada yeeyan hadalkaas ka didin oo qoraaga waxoow noqday
qabiiliiste dadka kaladilkiisa Qalinka uqaatay.
sheekada sidaas maahan.waxaan, waa cilmibaaris hadii eey sidaas
tahayna wax walba oo suura gal ah
waa in aad miiska soo saartaa ,hadii aadan sidaas yeelin intaad
aqoonteeda leedahay aadan sifiican u falan qeeynin
qofkale ayaa, siwacan u kala dhigdhigi doono cilmi baaristana isaga
ayaa mudnaan doono in laguba magacaabo.
-waxaa is weeydiin mudan ,ZEEYLAC waxaa laga xakumaa IIFAAT
maxaa keenay in oow sidaas
uqeexo?.
magaalooyin badan ayoow ka hadlayaa mana dhahayo magaalo
heblaayo waxaa laga xakumaa meel heblaayo
tusaale BAALI waxaa laga xakumaa SHAWA , sidaas ma oowsan
dhihin Zeeylac in oow si gaar ah
uga soo sooco magaalooyinka kale waa mid ubaahan baaritaan aad u
qotodheer , Qaxwo badan in loo cabo ayeey ubaahan tahay midaas.
-hadii aan isku siideyo in aan ka jawaabo midaas waxaan dhihi lahaay.
waxaa macquul ah Qabiilka DIR ama Daarood in eey xakumi jireen
IFAAT sidaasna oow sheeqa

uba dhahay ZEEYLAC waxaa laga xakumaa IFAAT.

Qabiilka SAMAROON waan salaamayaa sawirka guud ayaan siiyay
magaalada. SAMAROON & CIISE
sida Qaamuuska Qabiilada ugu dhigan waxeey kamid yihiin Qabiilka
DIR.

-si kale hadii aan sheekada usii dhigo. ninka maanta kaa dad badan
shalayna waa kaasii dad badnaay
Oromada in eey shalay naga sii dad badnaayeen ayaan miiska soo saaray
, walaalkaa kaa weena hadii oow ku maamuli jiray midaas
ceeb maahan.

-marwalba maskaxda halagu haayo jiilashii inaga horeeyay sida maanta
bulsho ahaan loo tiro badan yahay

looma tira badneeyn.tusaale , markoow Nabigeena dhintay ciidamada
oow kategay waxeey tiro ahaan ahaayeen

10-kun oo askari.maantana 10,000 waxbamaahan .

1500 sano kahor Bulshada Soomaaliyeed tiro ahaan inteey ahaan kareen
adigaba waad qiyaasi kartaa.

Zeeylici ayaaba waxoow leeyahay Boqortooyadaas Muslimka ah
ciidamadooda waa 2000 askari.

Soomaalida Waraaqo ayeey Masar uqoreen .

sheekadaas waa been.

baaritaan aan kasoo dhexbaaray Buugaagta diiwaanada Masaarida kama dhex helin wax waraaqo ah .

7 boqortooyo ayeey lahaayeen shacabka geeska Afrika. keeydka Masaaridana kuma qorna wax warqad ah oo ugatimid dhanka Zeeylac ama Xabashida dhankooda.

qoraaga "QAL-QASHDI" ayaa sheegay qofkii ku dhahana been boow kasheegay ninkaas.

(Qoraaga magaciisa, qaab qaldan hadii aan ugu dhawaaqayna karaali noqda)

=====

#JAREER SOOMAALIGII NABIGA FARASKA UKEENAY!.

[وأهدى

[ملك أيلة للنبي صلى الله عليه وسلم بغلة بيضاء، وكساه بردا، وكتب له ببحرهم،

#Qabiilka. EEYLI. [أيلة]

Qabiilka Eeyl una dhashay reer Gabaweyn ahna Jareer, iyo magaalada Eeyl maxaa ka dhexeeyo?.

-magaalada EEYL kuna qoran Kitaabka Bukhaari , kuna tiilay Bada Cas una dhexeaysay Masar & Xijaas

magaaladaas boqorkii xakumi jiray Nabiga ayoow hadiyad ukeenay ,Baqal midabbkeeda cadyahay

ayoow Nabiga hadiyad ahaan usiiyay, magaaladaas waa hore ayeey burburtay ,dadka qaar waxeey dhahaan

dadkii halkaas deganaa waxeey u badnaayeen dad madoow ah.

(Xadiiska cinwaankiisa yahay).

كلکم راع، وکلکم مسؤول عن رعیته، الرجل راع في أهله وهو مسؤول عن رعیته، والمرأة راعية في بیت زوجها ومسؤولة عن رعیته،

Xadiiskaas waxa oow ka hadlaayo ayaa ah dadkaas magaaladaas deganaay.

-halkaan waxaan jecleestay in aan sheeko xariir-yar aan kuugu soo bandhigo.

dadkaas eey diinta ka hadashay waxaa suura gal ah in eey usoo haajireen dhulaan Soomaalida

soona degeen EEYL kana mid ah Soomaaliya. magacaasna iyaga ayaa ula baxay magaaladaas, maadaama magaaladoodii hore la dhihi jiray Eeyl.

markeey halkaan yimaadeen waxeey u xuubsiiibteen Qabiil. hadeerna meel walba oo eey tagaan waxeey dhahayaan waxaa nahay Eeylo.

-Sheekaba sheekeey ku tustaa.

Soomaalida sheeko-xariir midaas lamid ah ayeey dhexdooda ku sheekeestaan , waxeeyna dhahaan

Jaaliyad Carbeed ayaa soo degtay dhulkaan Soomaalida kadibna diinta ayeey halkaan ku faafiyeen.

aniga ma diidani midaas lkn sheekadaan ayaan ku sii kordhiyay .

-aqrisotoow hadaa maqli jirtay DAAROOD waa carab Doon ayoowna ku yimid . wax kaa yaabiyo ayaan kuu hayaa ,Qabiilka Daarood isagoo Boqortooyo ah ayoow kaaga waramayaa Sheekh ZEEYLICI 800 oo sano kahor ,qoraalkaasna qeeybaha kale ka aqriso.

#is dhex galka Qabiilka. isku milanka ii muuqdo aniga.

aqristoow ma rumeeysan kartaa ISAAQ ayaa Raxan weeyn ah ?.

sidoow ku noqday ayaan isku deyayaa inaan abla-ableeyo.

-Oday Soomaaliyeed ayaa waxoow dhalay wiil waxoowna u bixiyay Geelle.

mudo ka bacdi isla Odaygii waxaa loo dhalay wiil kale waxoowna u bixiyay

GEEL AWOOWGIIS. lkn lahjadii odaygaas waxeey eheed lahjada MAAYGA

waxoowna yiri ABGAAL oo hadii afka maayga loo rogo la macno ah Geela midkii awoowga u ahaay.

sidaas waxaa la mid ah Qabiilka GAALJECLE

lahjadaas ayeey asal ahaan ka timid waxaana loola jeedaa GEEL JECLE.

Reer Beeydhabo neefka Geela waxeey dhahaan GAAL .

Gaal jecel kaliya maahane, Qabiilka Digil waxaa kamidah qolo layiraahdo

CIR-JECLE.

GAALJECLE & CIR JECLE waa iska ag dhawyihiin .

Toljecle ayaa jiro waana Isaaq (mana hubo arinkaas)

#ABGAAL & GAAL JECLE.

asalkoodii dhinaca Digil & mirifle ayeey kasoo farcameen

9 Abgaal & 9 Raxanween ka tirsan.

arimahaas horaan usheegnay.

ustuuro ayaa jirto tilmaantay 9 AJUURAAN , 9 JIIDO, 9 ABGAAL.

sawirka aad boow kuugu muuqanayaa hadii 3 qabiil midwalba oow

kamid yahay

qabiil 9 lagu sheegay.

QABIILKA "HARTI"

laba harti ayaa jirto intaan ogahay waana Harti Daarood & Harti Abgaal.

Soomaalida dhexdeeda ereygaas yaa adeegsado hadii aad soobaartid

waxaa kuusoo baxaayo in RAXANWEEN adeegsato HATRI. waxaana

loola jeedaa ,NIN.

"hatijeeyaa hakooyi"ama "HARTI-sheeyaa ha kooyi"

waxeeyna ula jeedaan ninkeeda ayaa yimid.

Qabiiladaasna waxeey ila tahay in asal ahaan kasoo jeedaan

DIGIL&MIRIFLE.

midkalan waan kuugu siidarayaa,AABAHA sidiisaba Ubadkiisa lama

xintamo.lahjadaa-rabtid kula hadal wiilka DABBARE

waa kugula sheekeysanayaa.

-Geed baxaayo hadoow jiro jird baa dhulka ugu aasan .

Qabiil walbana asalkoodii waa ururro isku tegay ama waa Oday

Ubadkiisa tira bateen.

#su`aal mudan inaad is weeydiiso , waxeey tahay maxaa igu kalifaayo

inaan sidaan u kala dhigdhigo

umuuraha Qabiilka.

dhedhen ka duwan midka suuqa yaalana aan u sameeyo.

jawaabteeyda waxeey tahay , Zeeylici ayaan Soomaalida dhex keenay

waxaana ku dooday Odaygaas waa

Soomaali , si arinkaas aan dadka uga iibiyo waa qasab in aan wax iska

weeydiiyo arimaha Qabiilka

waayo hebel waa nin Soomaaliyeed hadii aad lasoo shirtagtid , waxaa lagu dhahayaa bal noosheeg cidoow udhashay , si midaas aan jawaab waafi ah ugu helno waxaan wax iska weeydiiyay arimahaas aan kaaga soo sheekeeyay

#Qabiilka.

9 Abgaal & 9 Raxanween ka tirsan maxaa ka dhexeeyo?.

8 Waceesle & 8 Raxanweeyn ka tirsan maxaa ka dhexeeyo?

Ciroole Raxanweeyn ka tirsan &Ciroole wacbuudhan Abgaal katirsan maxaa ka dhexeeyo?

--

9 Abgaal hadii aan kaba bedelno kana dhigno 9 Mudulood.

Irir samaale hadii aan sidaas kaba bedelno lagana dhigo URUR

SAMAALE.

Qabiilka Soomaalida hadii eey sidaas iskugu dhex yaacsan yihiin , soow macquul maahan in eey ahaayeen

boqortooyo aad ubalaaran dhulkoodana aad ubalaaran yahay markeey

burburtay boqortooya-daasna Ururadii xiligaas

magac ahaan ujiray in eey isku bedeleen Qabiil ahaan .

Ururka waxaa ka dhexeeyo qaaraan in eey iska uruuriyaan sida Qabiilka ayeeey ushaqeeyaan

hadii qarniyaal oow siijiro Uururka waxoow isku bedelayaa Qabiil lagu abtirsado.

- Boqor lama doorto Beesha Abgaal dhexdeeda, balse MALAAQ ayaa kamid ah madax dhaqameedkooda, sidoo kale GAAL-JECCEL ,Digilna sidookale.

(Malaq Shooqri Malaq Coloow=Abgaal)

halkaas waxaakaaga muuqdo in eey xiriir leeyihiin asalkoodii hore.

barashada cilmiga afka Soomaaliga ,naxwaha iyo abla-ableeynta ereyada waa cilmi lagu baari karo isirka Qoomiyada, halka eey kasoo jeedo.balse

Soomaalida, ilgaar ah ha iskaga eegaano, NGO ayaa yimid arimahaas ku mashquulsan ujeedkooda yahay wax aanan hada la fahmi karin. ahlu shaki hadii aatahay, lagayaabee in qoraalkeeyga & qaabka aan uga hadlay Qabiilka , NGO qof lacag kasoo qaatay in aad ii maleeysid.

Buuga si aad u ogaatid sax & qalad waxuu yahay waxaa lasameeyaa weerar ayaa lagu qaadaa , naqdi ayaa lagu sameeyaa , hadii oow noqdo wax aanan la difaaci karin , qashinka ayaa lagu tuuraa Buuga nuucaas ah. Buugaan Bulshada Soomaaliyeed dhex geey , aqriso Buugaagtii eey qoreen Carabta siiba kuwa hadalkooda lagu kalsoonaan karo .

kadibna Quraanka toosh ha kuu ahaado.

cidna kuma dhihin Buugaan raac balse waxaa lagu yiri Quraanka raac, Dalkaagana cadaw ka ilaasho, sidoo kale hantidaada.

Dahabka Debka ayaa lagu tijaabiyaa, Buugana aqliga waa in oow naqdiyaa.

=====

#BANDAR BEYLA & MAALDIFIS.

labadaas magaalo xiriir kii ka dhexeeyay ayaan xaanshaadeeda qorayaa.

-BANDAR BEYLA qofkii aanan aqoonin bal aan yara baro .

waa magaalo dhu xeebeed ku taalo waama qadiimi

kuna taalo gobolka Bari.

700 oo sano kahor dhaqankii kajiray Maldisif ayaan kaaga

sheekeeynayaa

kabacdi ayaad fahmi doontaa xiriirka labada magaalo ka dhexeeyay.

Ibnu Batuuta jaziirada Maldifis markoow booqday, halkaas ayoowba

iska degay mudo halsano iyo bar ah

ayoow halkaas deganaay , dabcan waad dareemi kartaa qoraa

dhulmareen ah hadii oow magaalo Bustaha

dhex dhigto qoraalo badan ayoow ka diyaarinayaa .

warbixin aad udheer ayoowna kadiyaariyay Buugiisana ku daabacay

waxyar hadii aan kasoo qaadano warbixintaas.
Jaziiradaan Maaldifis markab hadii oow kusoo xirto badeeco ganacsi
hadii oow uweday halkaan
dhamaan badeecadaan waxaa la wareegeeyso Doowlada .Baqaro eey
iyada leedahay ayeeyna ku rogeeysaa
badeecada iyada ayaana shacabka kasii iibineeyso, meeshaas
waxeey ku magacaabaan BANDAR.
war bixintaas inta naga quseeyso ayaa ah magacaas Bandar
Soomaalida waa ku badan yahay adeegsigiisa .
magaalada BANDAR BEEYLA.
BANAADIR.
marka laciyaaraayo ciyaarta Laadhuu waxeey dhahaan waxaan fuulay
BANDARKA.
intaas kaliya maahan Jaziiradaas Ibnu Batuuta waxoow ku arkay Cadar
laga qaaday Muqdisho halkaasna
loo iibgeeyay.
Soomaali ahaan sida laga wada dheregsan yahay qofkii ugu horeeyay ee
Diinta Islaamka geeyay Jaziiradaas
waa wadaad Soomaali ah, dabcan Soomaalidii hore magaca eey wedan
jirtay waxoow ahaay BARBAR.
Diinta kaliya ma geeynin balse xadaaradii Soomaalidana halkaas ayeey
geeyeen , xitaa mad-habta Shaaficiyada
weey ku dhex faafiyeen .
qof Soomaali ah oo ku doodi karo ayaan jirin Jaziiradaas ayaan xoog ku
soo Islaaminay .
maxaad xoog Umad kusoo Islaamisaa adiga ayaaba Xabashi ka nasan
weeysay xiligaas .
xiliga aan Diinta gaarsiinay halkaas waxeey ku beegantahay xiligii oow
noolaay (XUJATUL ISLAAM.)
500 Hijriga . xiliyadaas.[12/18]

#Soomaalida maanta & Jaziirada MALDEVIS
wiilka laguna magacaabo QEYS-QEYSAR
ayaan daawaday barnaamijyada quruxda badan ee oow halkaas kasoo
duubay .dabcan Jaziirada quruxdeeda waa mida Ibnu Batuuta ku
qasabtay in oow halkaas iskaba joogo mudo halsano kabadan.
weriye Qeeys dalxiis aad uqurux badan ayoow bulshada usoo bandhigay
, balse sooyaalka Jaziirada & xiriirka Soomaalida kala dhexeeyay
arimahaas xooga masaarin.qofkii doonaayo quruxda Jaziiradaas ,
QEEYS-TV hadaawado.

#Qabiilka HABARGIDIR&HABARJECLO...
Habargidir ayaa waxeey dhashay Habar,Eji.
ISAAQ isagana waxoow dhalay .
HABAR JECLO, HABAR YOONIS,HABAR AWAL.
Odayga ISAAQ
maxaa ku kalifay in dhamaan ubadkiisa uwada bixiyo
HABAR....
tusaale:hadii adiga oow magacaaga yahay HADRAAWI
ubadkaaga miyaad u wada bixin laheeyd
GAARIYE 1
GAARIYE 2
GAARIYE 3
GAARIYE 4
GAARIYE 5
maxaa dhacay magac kale miyaa loo waayay wiilasha marka
dhamaantood loo wada bixinaayo
GAARIYE yaal.
dhinaca kale bal soo eeg

HABAR GIDIR ayaa waxeey dhashay
HABAR kale (HABAR AJI)
sidee adigoo magacaaga yahay CALI wiilkaagana ugu bixin kartaa
CALI.

magacaan "HABAR "

Qabiilada waa ku dhex badan yahay , hadii loola jeeday HOOYO
waaba waxa ugu fiican hadii macno kale loola jeedayne waxba kama
dhihi karo aniga oo afyaqaanka Soomaalida
hanoo sharaxo arimahaas.

HABAR CEEYNO kana tirsan Murusade Hawiye waa jiraa
Qabiilkaasna waxoowna degaa GAL-HAREERI

#QABIILKA.

SACAD HABAR GIDIR ah & SACAD BIYAMAAL wada dhalasho
miyaa ka dhexeeyso?.

Qabiilka QUBEEYS udhashay Abgaal & QUBEEYS DIR udhashay
walaalo miyaa labadaas?.

Qabiilka HARTI DAAROOD & HARTI ABGAAL.

Qabiilka WARSANGELI DAAROOD & WARSANGELI ABGAAL

Qabiilka TOORE AJUURAAN & TOORE DIGIL udhashay.

Qabiil dhumay oo baafin inooga baahan ayaajiro ,kitaabka Tuxfada
waxaa kudhigan qabiilka

magaciisa yahay HABAR MAGDI ama HABAR MAQDI,meel eey
degan yihiin lama yaqaano

Ururrada ku bahoobay HABAR ku abtirsiga haloosheego in HABAR
taasna Soomaalida ka maqantahay, waa iska yara kaftan.

#Qabiilka Soomaalida waa sida Buug cin-waannadiisa & moowduucyadiisa isku dhex yaacsan yihiin .

#LAASGEEL.

Sawirrada halkaas kamuuqdo Soomaali miyaaleh mise Ajnabi?.

-Kaniisada Xabashida sida midabbada quruxda badan loogu dhex qurxiyay ASAXAABTA NABIGA

ayaa la ashqaraaray, Axmad Gureeyna waxoow kusoo arkay Oksoom waad aqriseen.

-deriskaaga kuma cadeeyo kumana madoobeeyo sidoow isaga yahay ayoow kaadhigaa.

-hadaan lees xaqireeynin HABAR YOONIS ayaa farshaxankaas iskaleh.ISAAQ&DIR.

-Sawirrada halaga qaado (DNA)soona cadeeya cida suubisay ,waa sooyaal Islaamka ka horeeyay.

QISO:

Imaam maalig ayaa waxaa loosheegay nin xiligaas noolaay in oow soo abtirsaday kuna geeyay ilaa Nabi Aadan .

Imaam Maalig waxoow yiri sidee ku dhici kartaa in qof soo abtirsado ilaa Nabi Aadan ?

waxaa layiri ninka waxoow soo texay ilaa Nabi Ismaaciil kadibna waxoow halkaas uga sii gudbay Nabi Nuux , kadibna Nabi Aadan.

Maalig waa iska diiday arinkaas.

hadii xiligaas aadka nooga fog sidaas leesku qilaafay weliba Carabtii aadka u diiwaan gelin jirtay abtirsiinada eey sidaas iskaga diideen sheegashooyinka qaarkood , Soomaali oo aanan waxba u qorneeyn wax walbana afka uun leeskaga

sheego maxaad ka filankartaa dhinacooda.

Quraankeena waxoow noosheegay ,Umado badan in eey dhinteen Nabi
Nuur kadib tiro ahaantoodana
cid taqaano eeysan jirin. Rabi ayaa og in teey tiradooda ahaayeen
.(Suurada Ibraahiim , ayada 9)
Qabiil iyo Qoomiyad shalay la bartay magacooda qofkii yiraahdo ilaa
Nabi Aadan ayaan usoo abtirinaayaa
warkiisa waa run, waana been .

#QABIILKA.

Samaroon waxaa kamid ah HABAR CAFAAR. waana dalad eey ku
mideeysan yihiin
dhoowr beelood waana sida Harti daarood.
sidaas hadii eey sax ku tahay Qoomiyada Canfarta xitaa Soomaalida
ayeey soo dhex galeen.
-Hindida ayaa waxeey dheheen Maroodiga carabkiisa gudaha ayoow
ulaad-laadaa (ujeedaa)
hadii oow dhinaca banaanka usoo jeedi lahaay sida bini-aadanka waa
oow hadli lahaay .
Mascuudi ayaa sidaas kasoo sheegay markoow Hindiya tegay.
Qabiilka Soomaalida hadii oow soonoolaah lahaay waxoow noo xaqiijin
lahaay in Oromada iyo Canfarta iyo Saahuu eey wada dhasheen
*lkn qofdhintaanan dib usoo dhanlandoonin ,qof dhashaa layiri
dhimashoowsan huri doonin .*
qof qabri uhoyday waraaqo kuusoo qori maayo.jidka noo furan ayaa ah
cilmibaaris .

QORE: ZEEYLAC,BAALI.

>>> LASOCO QEEYBTA KALE <<<

**SEEY LAC
BAALI**